

natuurpunt

Behaag natuurlijk

Een gezamenlijke actie van Natuurpunt en de milieudienst van uw gemeente.

Mispel – Foto: Rafaël Delaedt

Voor alle info:

**Natuurpunt Antwerpen Noord vzw
Steenstraat 25
2180 Ekeren
03/541.58.25
koen.vanagtmael@natuurpunt.be**

of bij één van de deelnemende gemeentebesturen.

Behaag ... Natuurlijk 2007

Natuurpunt pakt in samenwerking met diverse gemeenten en milieuraden terug uit met de grootscheepse campagne "Behaag ... Natuurlijk".

Het succes van de opeenvolgende campagnes heeft ongetwijfeld te maken met de vlotte samenwerking tussen de medewerkers van Natuurpunt, gemeentelijke groendiensten, milieudiensten en milieu-adviesraden.

Via deze actie worden kant en klare streekeigen haagpakketten aangeboden aan democratische prijzen. Vooral het streekeigen karakter van de beplanting en de betekenis hiervan voor de fauna worden benadrukt.

Natuurpunt en uw gemeentebestuur wil met u ook in 2007 een belangrijk steentje bijdragen aan de verfraaiing en leefbaarheid van ons landschap.

Met dank aan Fauna Flora Fotoclub Schoten voor de foto's: Mispel, Kamperfoelie en knotwilgen: Rafaël Delaedt, Bosrank: Luc Cappaert, Huismus: Jonny Verheyden.

Foto Veldesdoorn: Koen Vanagtmael.

Behoud de natuur - Behaag je streek

Vlaanderen is een dicht bevolkt gebied waardoor het zeer gevoelig is aan versnippering. Economie, wonen, en leefbaarheid moeten hand in hand gaan en de open ruimte in ons land wordt met de dag schaarser. Hierdoor worden de gebieden in Vlaanderen waar de natuur nog vrij spel heeft erg klein. Ook liggen deze natuurgebiedjes meestal vrij ver van elkaar zodat migratie van fauna en flora bijna onmogelijk wordt.

Voor een geslaagd natuurbehoud in Vlaanderen moet veel aandacht gaan naar het ontwikkelen van de natuur buiten de reservaten en u kan ons daarbij helpen!

De natuurgebiedjes volstaan namelijk niet om de natuurlijke diersoorten in stand te houden. Meestal is zo'n natuurgebied omgeven door bebouwing en wegen en dan is het in feite een eilandje van natuur. De diersoorten die het bewonen, zijn geïsoleerd in dit eiland en kunnen geen contact hebben met hun soortgenoten die elders verderop vertoeven. Het gevolg is dat ze zullen moeten verdwijnen bij gebrek aan partners of voedsel, of dat ze verzwakken en sterven door inbreng.

Een manier om dit probleem te voorkomen is ervoor te zorgen dat de dieren wel hun weg vinden van het ene stuk natuur naar het andere. Dit kan enkel als er voldoende natuurelementen te vinden zijn in de open ruimte tussen de natuurgebieden. Deze natuurelementen zijn bijvoorbeeld hagen, houtwallen, kleine bosjes, knotwilgen, natuurlijke beken met oeverbegroeiing, poelen, enz. Men noemt ze algemeen 'kleine landschapselementen'. Ze zullen dienen als rust- en schuilplaats voor de migrerende dieren en zijn essentieel voor het voortbestaan van de natuur in Vlaanderen!

Het aanplanten van streekeigen hagen en houtkanten kan dus zeker bijdragen tot de ontwikkeling van natuur in onze streek. Ook de beplantingen in particuliere tuinen zijn hierbij zeer belangrijk. De keuze van streekeigen bomen en bloemen maakt uw tuin aantrekkelijk voor vlinders en vogels. Onder de ontelbare soorten in de houtkanten en hagen zitten erg veel roofinsecten en vogels, die zich vanuit de houtkant of haag ook in de omliggende cultuurgewassen kunnen verspreiden om daar schadelijke soorten in toom te houden.

Tot 31 oktober kan je bij de groendienst van je gemeente of via Natuurpunt streekeigen haagpakketten kopen aan democratische prijzen.

Verderop vind je de beschrijving van de haagpakketten, het bomenaanbod, de soortenbeschrijving, planttips en een bestelbon.

Hagen doorheen de tijd

Hagen en houtkanten zijn langgerekte begroeiingen van struiken en/of bomen die vroeger algemeen voorkwamen rondom landbouwbedrijven, landerijen, weiden, akkers, wegen of grachten. Meidoorn- en sleedoornhagen vormden een aaneengesloten scherm om het vee in, en het wild uit de weiden te

houden. Of ze werden aangeplant als perceelsafbakening, als windscherm of als beschutting voor het vee. Houtkanten werden aangeplant als leverancier voor brand- of geriefhout. Ze verstevigden de dijken, oevers of bermen. Om een goed aaneengesloten houtkant te bekomen diende hij regelmatig gekapt te worden. Ook knotwilgen waren zeer geliefd als leveranciers van brand- en geriefhout. Door hun wateropzuigend vermogen hielden ze de weiden droog. Door ruilverkaveling, schaalvergroting en mechanisering zijn in de moderne landbouw heel wat perceelsgrenzen verdwenen waardoor het aantal hagen ook sterk is afgenomen. De nog bestaande perceelsgrenzen worden aangegeven met prikkeldraad. De functie als brand- en geriefhoutleverancier is immers sterk in belang afgenomen, zodat landbouwers kiezen voor een in onderhoud minder arbeidsintensieve afbakening. De aanplanting van hagen of houtkant aan tuinen en wegbermen kan voor een gedeeltelijke vervanging van deze verdwenen natuurwaarden zorgen.

Kiezen voor streekeigen groen, kiezen voor kwaliteit

De voordelen van streekeigen soorten tegenover uitheems (sier)groen zijn talrijk en onmiskenbaar. Streekeigen bomen en struiken zijn veel goedkoper, ze groeien sneller, hebben een langere levensduur, zijn beter bestand tegen de grillen van ons klimaat of allerlei ziekten en plagen.

Naast hun betere levenskansen biedt streekeigen groen nog veel meer onbetaalbare voordelen. In tegenstelling tot cipressen bijvoorbeeld, die jaar in jaar uit hetzelfde groene kleedje dragen, tooien onze eigen boom- en struiksoorten zich telkens weer in nieuwe vormen, geuren en kleuren, naargelang het seizoen. Het grafische spel van kale takken in de winter, de bloesems en het prille groen van de lente, de weelde van het zomerse lover, de subtiële kleurenpracht en de vruchten van de herfst: streekeigen groen maakt van elk seizoen een gebeurtenis!

Daarbij laat het streekeigen groen leven. Deze planten trekken meer insecten aan dan uitheemse soorten. Bloesemdragende soorten trekken vlinders, bijen en hommels aan. Dit trekt weer insectenetende vogels aan. Bessen- en vruchtdragende soorten zijn zeer aantrekkelijk voor vogels en andere dieren.

Beschrijving haagpakketten

Er worden 10 verschillende pakketten aangeboden, naargelang de ruimte die je wenst te beplanten. Het bosplantgoed is tussen 60 en 80 cm groot. De bomen worden aangeleverd met een stamomtrek van 8 tot 10 cm. Klimplanten en Hulst worden in container geleverd. De klimplanten zijn in wintertoestand dus bij sommige klimplanten zullen geen bladeren te zien zijn.

Pakket 1: Mussenpakket

Dit jaar bieden wij een pakket aan dat een zeer dicht struweel vormt. Door de sterk gesloten structuur is dit pakket ideaal om mussen te lokken. De mus staat bekend als een 'banale' veel voorkomende vogel maar in verstedelijkte gebieden gaat de mus nog steeds sterk achteruit. Wij adviseren om samen met dit pakket een klimplant (Kamperfoelie) aan te kopen. Ofwel in een later stadium een klimplant tussen de planten aan te planten. Van elke

haagplant 2 stuks.

Soorten: Gelderse roos, Liguster, Sleedoorn, Haagbeuk, Hazelaar en Meidoorn. 12 planten voor 12 m². **Prijs: 6,5 €**

Pakket 2: Mini mussenpakket

In kleine (stads) tuinen is de aanplant van een dichte houtkant niet mogelijk. Dit mini pakket bestaat uit slechts 3 soorten. Hier is het ook aanbevolen een klimplant tegen bv een gevel te laten groeien. Deze soorten zijn prima te snoeien zodat ze een klein compact struweel kunnen vormen.

Soorten: Liguster, Haagbeuk en Meidoorn. 6 planten voor 3 – 4 m² **Prijs 3,5€**

Pakket 3: Houtkant

Wie over voldoende ruimte beschikt (een strook van ongeveer 20 m lang en 3 m breed), kan zich aan een houtkant wagen. Het onderhoud is zeer beperkt: een kapbeurt om de 5 à 10 jaar.

Soorten: zomereik, es, winterlinde, boskers, vogelkers, lijsterbes. 12 planten: 6 soorten, 2 planten per soort. Goed voor 60 m². **Prijs: 6,50 €.**

Pakket 4: Houtkant voor natte en moeilijke gronden

Een houtkant als pakket 1, maar met soorten die bestand zijn tegen een vochtige bodem.

Soorten: zwarte els, grauwe wilg, schietwilg, boswilg, Gelderse roos en es. 12 planten: 6 soorten, 2 planten per soort. Goed voor 60 m². **Prijs: 6,50 €.**

Pakket 5: Geschoren doornloze haag

Een echte omheininghaag, waarvan de hoogte afhankelijk is van zijn functie. Deze haag wordt meestal twee maal per jaar gesnoeid: voor en na de zomer. Daardoor kan men de haag de gewenste vorm geven, zodat deze weinig ruimte inneemt. Bloemen en bessen krijgen echter geen kans uit te groeien.

Soorten: wilde liguster, veldesdoorn, rode kornoelje, haagbeuk en gelderse roos. 25 planten: 5 soorten, 5 planten per soort. Goed voor 8 l/m.

Prijs: 12 €.

Bloesem- en bessenhaag

Geschoren haag

Pakket 6: Doornhaag

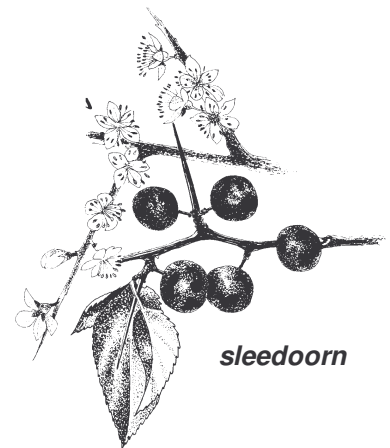
Ondoordringbare haag voor afscherming. Minimale snoei voor bloem en vruchtvorming.

Soorten: sleedoorn, eenstijlige meidoorn, egelantier, hondsroos. 4 soorten, 6 planten per soort, totaal 24 planten. Goed voor 8 l/m. Prijs: 12,00 €.

Pakket 7: Bloesem- en bessenhaag

Een pakket met bloeiende en bessendragende struiken. Door minimale snoei in het najaar om de 2 jaar zullen de struiken uitbundig bloeien en vruchten dragen, wat heel wat vogels aantrekt. Door de variatie in soorten is bloei verzekerd tot in de zomer. De haag kan naargelang het snoeiritme 1 à 2 m breed worden.

Soorten: sleedoorn, eenstijlige meidoorn, Gelderse roos, rode kornoelje, sporkehout en wilde kardinaalsmuts. 6 soorten, 4 planten per soort, totaal 24 planten. Goed voor 8 of 18 l/m. Prijs: 12 €.

sleedoorn

Pakket 8: Veldesdoornhaag

Haag bestaande uit één plantensoort, geschikt als geschoren tuinafstering. Ondanks de naam heeft deze haag helemaal geen doornen of stekels. De veldesdoorn wordt ook Spaanse aak genoemd. Mooi fijn blad met opvallende herfstkleur. Daar deze plant vrij humusrijke grond vraagt, is hij minder geschikt voor echte zandgronden.

Soort: veldesdoorn - 25 planten. Goed voor 6,25 l/m. Prijs: 12 €.

Pakket 9: Haagbeukenhaag

Bekende boerenerfhaag, wordt meestal op 1,5 m geschoren, voor en na de zomer. Niet te verwarren met een haag van (rode) beuk.

Soort: haagbeuk - 25 planten. Goed voor 6,25 l/m. Prijs: 12,00 €.

Pakket 10: Meidoornhaag

Haag bestaande uit één plantensoort, geschikt als geschoren tuinafstering. Deze sterk doornige plant komt ook tot bloei, indien hij kortgeschoren gehouden wordt. De witte bloemen worden als nectarproducenten bezocht door veel insectensoorten. De rode bessen worden gegeten door allerlei vogelsoorten zoals onze wintergasten kramsvogel en koperwiek.

Soort: eenstijlige meidoorn - 25 planten. Goed voor 6,25 l/m. Prijs: 12 €.

Pakket 11: Beukenhaag

Haag bestaande uit één plantensoort, geschikt als geschoren tuinafstering. Breed eivormig blad is helder groen in het voorjaar en wordt donkerder bij het ouder worden. Het bruine herfstblad blijft tot het voorjaar aan de plant, zodat de haag ook in de winter een tamelijk goede visuele afscherming vormt. Daar we het natuurlijk karakter van onze planten sterk willen promoten, leveren we uitsluitend de groene natuurlijke variant en niet de rode kweekvorm.

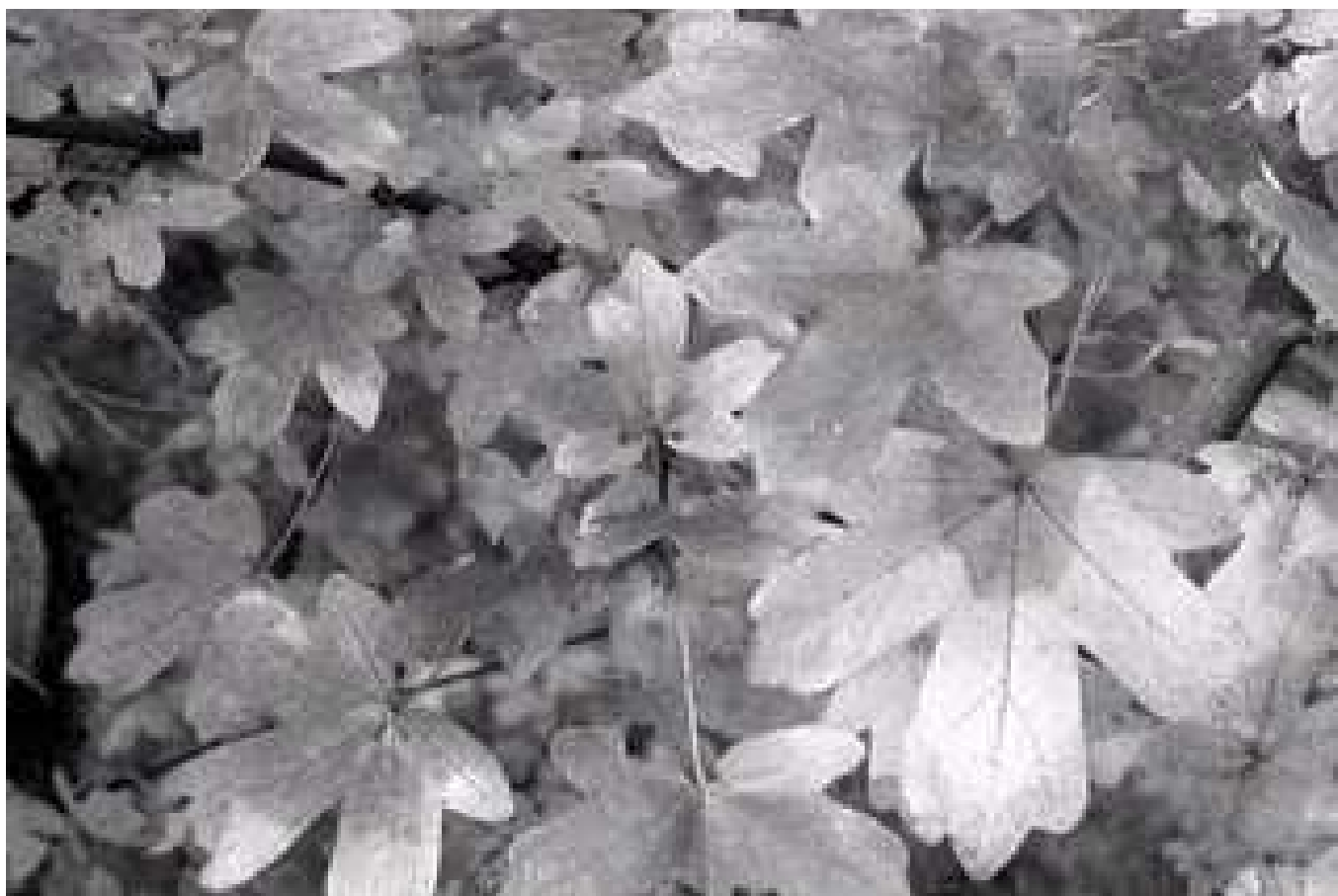
Soort: beuk - 25 planten. Goed voor 6,25 l/m. Prijs: 16,50 €.

Pakket 12: Vogelbosje

Dit minipakket is bedoeld voor wie geen haag wenst te planten, maar een hoekje vrij heeft voor een klein bosje, een ideaal nestplaatsje voor onze vogels.

Soorten: sleedoorn, eenstijlige meidoorn, Gelderse roos, rode kornoelje, sporkehout en hazelaar. 6 soorten, 2 planten per soort, totaal 12 planten.

Prijs: 6,50 €.

Extra aanbod

13: Knotwilg

Een mooie landelijke knotwilg bekom je door het aanplanten van een knotwilgpoot. Dit is een tak afgehakt van een andere knotwilg, ongeveer 2,5 m lang en 4 tot 6 cm doorsnede. Indien deze poot ongeveer 60 cm diep wordt geplant, zal ze uitgroeien tot een volwaardige knotwilg.

Prijs: 2,50 €.

14: Bosrank *Clematis vitalba*

Sterke klimplant ideaal voor houtkanten of kreupelhout. Deze klimplant maakt houtachtige lianen. Kan ook tegen een gevel (met klimrek).

Prijs: 4,00 €.

15: Hop *Humulus lupulus*

Klimplant met decoratieve vruchten. De vruchten van de (gecultiveerde) Hop zijn beter bekend als grondstof voor de bierbrouwerij.

Prijs: 4,00 €.

16: Kamperfoelie *Lonicera caprifolium*

Mooie klimplant voor een schaduwrijke plek. De bloemen zijn welriekend en trekken vele nachtvlinders aan. De kamperfoelie kan tussen een houtkant aangeplant worden zodat hij verweven wordt met de struiken. De combinatie van deze klimplant met het mussenpakket is ideaal.

Prijs: 4,00 €.

Oude fruitsoorten

We bieden 2 hoogstam appelbomen aan. De appelvariëteiten worden aangeraden door het centrum voor landbouwkundig onderzoek in Gembloux omwille van hun resistentie tegen ziekten en hun genetische afkomst.

17: 'Joseph Much'

Dit is een oude Gembloux variëteit (1872) met een zeer smakelijke rode/groene appel. Deze soort is wel niet zelffertil dus een geschikte bestuiver is noodzakelijk.

Prijs: 23€

18 'Grenadier'

Gembloux variëteit die kan dienen als bestuiver voor de 'Joseph Much' variëteit. De lichtgroene tot gele appel is zuur. De ideale moesappel.

Prijs: 23€

19: witte perzik

Een andere vergeten fruitboom (struik) is de witte perzik. Perzikken groeien prima in ons klimaat tegen een zuidermuur. Deze plant wordt aangeleverd in struikvorm zodat de plant uit een stevige basis kan groeien. Door de massale productie van vruchten kunnen bomen immers openscheuren wat bij struiken minder het geval is.

Prijs: 9,50 €

20: Mispel (*Mespilus germanica*)

De Mispel is een oude fruitsoort die vroeger veel aan boerderijen werd aangeplant. De boom draagt een grote witte bloesem in het voorjaar gevolgd door kleine appelachtige vruchten. Deze vruchten moeten iets 'overrijp' zijn om eetbaar te zijn, meestal na de eerst nachtvorst. Van de vruchten wordt ook confituur gemaakt.

De boom zelf blijft klein en krijgt snel een gedrongen karakter, ideaal al solitair aan te planten. **Prijs: 25 €.**

Hoe de juiste soorten kiezen – mengen

Vuistregels:

1. Meet de beschikbare ruimte op vooraleer je bestelt.

Bedenk dat beplantingen “overlopen”, d.w.z. de haag of houtkant wordt breder dan alleen de (buitenste) plantrij, doordat de struiken en bomen ook fors in breedte groeien.

2. Plant niet te veel stuks plantsoen.

Geef elke individuele struik de ruimte om uit te groeien. Het duurt echt niet veel langer voor de haag of houtkant dicht is. Het resultaat zal beter zijn en langer blijven bestaan. Plant je toch meer, dan zal je na een aantal jaar moeten dunnen.

3. Kijk heel goed naar houtkanten, bosjes of bossen in de buurt van de te beplanten locatie.

De bodemeigenschappen weerspiegelen zich in de soorten die je ziet.

- Zit je vlakbij een beek en staan in de buurt vooral elzenkanten?
- Let op de inheemse soorten die vanzelf in de omgeving groeien: bv. lijsterbes, spork en zomereik (dus niet Amerikaanse vogelkers of krentenboompje of Amerikaanse eik, die zal je ook veel zien staan, maar ze zijn niet inheems).
- Bevind je jezelf dichtbij of in een oud landbouwgebied met houtkanten van zomereik?

4. Plant niet te veel soorten, hou het sober.

Alle mogelijke soorten bijeenproppen in een aanplanting of een tuin leidt tot een slecht, niet authentiek resultaat! **Vermijd wel aanplantingen van één soort.** Daarom promoten we vooral de gemengde pakketten.

Beschrijving van de soorten in de haagpakketten

Beuk *Fagus sylvatica*

Bij deze bekende boom denken we onmiddellijk aan het Zoniënwoud. De brede eivormige bladeren zijn aanvankelijk helder groen en worden donkerder bij het ouder worden. De gele tot roodbruine herfstbladeren blijven tot het voorjaar aan de plant. Onderhevig aan wolluis.

Boswilg *Salix caprea*

Zeer goede groeikracht, ook op minder vochtige standplaatsen. Zeer goed bestand tegen snoeien. In het voorjaar vertoont hij gedurende enkele weken de zilverkleurige 'katjes'.

Egelantier *Rosa rubiginosa*

Bij ons op sommige plaatsen vrij algemene soort, met sterk gebogen stekels. Verspreidt een tere geur. De lichtroze bloemen (mei-juni) worden in de zomer oranje- tot bloedrode bottels.

Es *Fraxinus excelsior*

Gedijt goed in vochtige gronden. Zeer goed bestand tegen snoei, kan uitstekend geknot worden. Van oudsher de best geschikte soort voor gereedschapstelen. Rechte en diepe wortels. Komt vrij laat in blad en vertoont een kortdurende gele kleur in de herfst. Fluweelzwarte knoppen, veervormig, samengesteld bladen en trossen van gevleugelde nootjes.

Gelderse roos *Viburnum opulus*

Sterke groeikracht op alle niet te droge gronden. Witte bloemschermen met in het najaar scharlakenrode bessen die later zwart verkleuren. Bladeren met prachtige karmijnkleurige herfstkleur.

Grauwe wilg *Salix cinerea*

Verkiest net als de andere wilgensoorten een vochtige standplaats. Van nature een struikvorm (vorm geen stam). Laat zich goed snoeien. Zelfde bloeiwijze als de andere wilgensoorten.

Haagbeuk *Carpinus betulus*

Niet te verwarren met de beuk. Hiervan te onderscheiden door zijn dubbel gezaagde bladrand. De haagplant bij uitstek (zeer goed bestand tegen snoei). Goede groeikracht op alle niet te droge gronden. Diepe beworteling. Mooie herfstkleuren. Zeer waardevolle soort waarvan de bladeren geliefd zijn door de meikever.

Hazelaar *Corylus avellana*

Vruchtbare vochtige bodems. Bloeit zeer vroeg in het voorjaar met 'katjes'. Lekkere hazelnootjes. Zeer goed bestand tegen snoei.

Hondsroos *Rosa canina*

Meest voorkomende wilde roos. De plant heeft overhangende takken. De rozenbottels vormen een goede vitamine-C-bron.

Lijsterbes *Sorbus aucuparia*

Goede groei­kracht, ook op arme gronden. Honingplant. Rijkelijke bloei met witgele bloemschermen in mei en oranje bessentuilen in de herfst. Bessen zijn zeer geliefd door vogels. Rauw zijn de besjes niet eetbaar, maar ze gaan goed in confituur. Goed bestand tegen snoeien. Heeft rechte diepe wortels.

Eenstijlige meidoorn *Crataegus monogyna*

Gedijt op alle bodems, liefst vruchtbaar en niet te droog. In de volksmond ook gekend als doornhaag. Zeer goed bestand tegen snoei. Na een rijkelijke bloei in mei, vormt hij donkerrode vruchten. Deze zijn rauw niet eetbaar, maar er kan confituur van gemaakt worden. Indien er zich in de streek problemen voordoen met perving: snoeien voor de bloei.

Rode kornoelje *Cornus sanguinea*

Prefereert vruchtbare bodems. Bloeit met witte bloemen. De jonge takken vertonen een typische rode verkleuring in herfst en winter.

Schietwilg *Salix alba*

Zeer sterke groei­kracht op alle min of meer natte bodems. De knotboom bij uitstek. Taaie en krachtige plant. In het voorjaar de typische katjes op de reeds bebladerde twijgen.

Sleedoorn *Prunus spinosa*

Gedijt het best op rijke bodems. Belangrijkste doornstruik na de meidoorn. Overvloedige witte bloei, zeer vroeg in het voorjaar (nog voor het blad). Vormt uitlopers. Blauwe bessen, te verwerken in dranken.

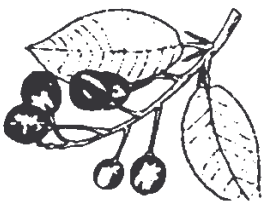
Sporkehout *Rhamnus frangula*

Vruchtbare vochtige bodems. Heeft een groenwitte, bescheiden, maar zeer lange bloeiperiode. De vruchtjes zijn eerst geel, vervolgens rood, bij rijpheid zwart en een lekkernij voor vogels. Honingplant.

Veldesdoorn *Acer campestre*

Gedijt best op voedselrijke (leem)grond. Zeer sierlijke bladvorm met een mooie herfstkleur. Bij het uitlopen van de scheuten in het voorjaar verkleuren deze helderrood. Goed bestand tegen snoei uitgezonderd in de periode tussen januari en mei (bloeden). Typische gevleugelde vruchtjes.

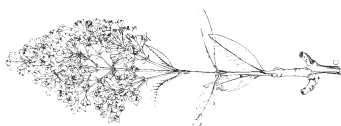
Europese vogelkers *Prunus padus*

Gedijt op alle (vochtige) bodems. Witte bloesems, zwarte bessen. Goede mengsoort, kan echter traag groeiende soorten overwoekeren (snoeien).

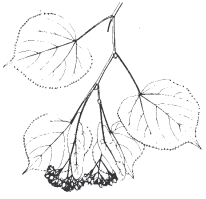
Wilde kardinaalsmuts *Euonymus europaeus*

Groeit graag op humusrijke en niet te droge bodem. Vormt een rode doosvrucht met een typische vorm. Mooie herfstkleur, paarse bessen en groene vierkante twijgen.

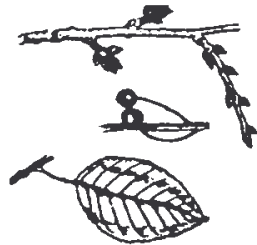
Wilde liguster *Ligustrum vulgare*

Stelt weinig eisen aan zijn bodem. Vormt witte bloemtoortsen en later zwarte bessen. Honingplant, veel bijen en nachtvlinders bezoeken deze plant gedurende de bloei. Vormt een zeer gesloten haag.

Winterlinde *Tilia cordata*

Goede groeikracht op vruchtbare en drogere bodems. Zeer waardevolle soort. Honingplant met zeer geurige bloesems. Van de witgele, nectarrijke bloemen kan je thee zetten.

Zoete kers *Prunus avium*

De wilde stamvader van onze huidige fruitboom (zoete kers en kriek). Best op vruchtbare grond. Rijke bloei met witte bloesem (april-mei). honingplant die aantrekkelijk is voor bijen. De smaak van de wilde bitterzoete kriekjes (juni-juli) is heel onvoorspelbaar en gaat van uiterst slecht tot heerlijk. Lichtgele en rode herfstkleuren. Zeer waardevolle plant.

Zomereik *Quercus robur*

Onze belangrijkste en meest duurzame boom. Goede groeikracht (vooral tijdens de jeugd) op alle gronden. Vormt diepe rechte wortels. Zeer goed bestand tegen snoei, kan geknot worden. In de winter blijven de bruine dorre bladeren op de bomen en zijn vaak getooid met galappeltjes.

Zwarte els *Alnus glutinosa*

Zeer sterke groeikracht op vochtige tot zeer natte bodems. Groeit in jeugdig stadium tot 1 m per jaar. De vrouwelijke katjes bloeien vóór de bladeren (februari-maart) en groeien uit tot elzenproppen met zwarte houtige schubben met ertussen de nootjes (elzenproppen), die zeer geliefd zijn door de vogels. Zeer goed bestand tegen snoei, vaak als hakhoutheester behandeld.

de houtkant

- weinig gesnoeid, breed en hoog uitgroeiend (voorzie voldoende ruimte)
- eventueel hakhoutbeheer (om de vijf jaar afzetten tot op 1 meter)
- één, twee of meerdere rijen
- lineair, groepsgewijs gemengd
- **plantafstand 1,5 meter**

Voorbeeld van een beplantingschema voor een houtkant.

● vogelkers ■ lijsterbes ▲ zomereik ◆ zoete kers ❖ winterlinde ◐ es

De andere pakketten (hagen en houtkanten) kunnen op een gelijkaardige manier worden aangeplant.

Aanplanten van knotwilgen

Tot voor kort was de knotwilg in het Vlaamse landschap een vertrouwde verschijning. Ze werden aangeplant langs oevers van beken en sloten of langs weiden en akkers. Met hun uitgebreid, oppervlakkig wortelstelsel verstevigden ze oevers of draineerden ze weiden en akkers op een natuurlijke manier. Verder deden ze dienst als windscherm en schaduwgever voor het vee. Men knotte de wilg, en het hout werd gebruikt voor o.a. stelen van werktuigen of brandhout.

De **knotboomoot** is een afgesneden tak van een knotboom met een doorsnede van 4 tot 6 cm en een lengte van ongeveer 2.5m. Steek de poot ongeveer 60 cm diep in de grond en druk de bodem stevig aan.

Je kan de wortelvorming stimuleren door onder aan de poot de bast te beschadigen. Maak met een kleine bijl aan 2 kanten elke 10 cm een inkeping.

Een jonge knotboom kan je beschermen tegen konijnenvraat door een opengesneden plastic fles rond het onderste gedeelte van de stam te plaatsen.

Bij het planten van een haag of houtkant op de grens met een tuin van de burens moet wel rekening gehouden worden met de wetgeving hierover:

Laagstammige bomen en struiken (lager dan 3 meter) moeten op minstens een halve meter van de scheidingslijn met een andere eigendom geplant worden. Hoogstammige bomen moeten op 2 meter van deze scheidingslijn worden geplant.

Hiervan kan echter via een schriftelijke overeenkomst tussen de twee eigenaars worden afgeweken. Men kan dan op perceelsgrens planten. Opdat dit ook zou gelden voor nieuwe eigenaars of huurders, moet dit wel in een notariële akte gebeuren. Dit laatste is echter niet verplicht.

Het onderhoud van de haag

Afhankelijk van de snoei kan je de vorm en functie van je haag zelf bepalen. Je kiest ofwel voor een geschoren haag, die mooi zijn vaste vorm behoudt, maar geen vruchten en bloemen zal dragen, of je kiest voor een vrijstaande haag, die breder uitgroeit, maar bloemen en bessen kan dragen.

Een strakke, geschoren haag

1° jaar: de toppen uitsnoeien om een mooie volle haag te verkrijgen.

2°-3° jaar: eerste vormsnoeibeurt uitvoeren: de onderkant steeds breder houden dan de bovenzijde. Dit verzekert de onderste takken van voldoende licht waardoor de haag tot de bodem gesloten groeit.

Volgende jaren:

Een geschoren haag wordt doorgaans twee keer gesnoeid: in het voorjaar voor 20 juni en in het najaar vanaf oktober.

Door deze frequente snoeibeurten zal een geschoren haag geen bloesem of bessen dragen.

Hoogte: afhankelijk van de snoei (meestal 1 à 2m)

Breedte: afhankelijk van de snoei (meestal 0,5 à 1 m)

Een vrijstaande haag, met bloesem en bessen

1° jaar: de top uitsnoeien.

Volgende jaren: laten vrij doorgroeien met snoeibeurten om de 2 jaar. Enkel de snelgroeïende toppen kunnen jaarlijks onmiddellijk na de bloei gesnoeid worden.

Dankzij het uitblijven van een jaarlijkse snoeibeurt zullen de struiken uitbundig bloeien en vrucht dragen, wat veel bijen, vogels en vlinders aantrekt.

Breedte: De haag kan naargelang het snoeiritme 2 à 3 meter breed worden.

Hoogte: naar keuze, afhankelijk van de snoei.

De houtkant:

Wie een houtkant kiest, zal een heus stukje natuur ontwikkelen met veel vogels, vlinders, kleuren en geuren, maar moet alleszins beschikken over voldoende ruimte. Het onderhoud van een houtkant is beperkt.

Twee jaar na beplanting worden de planten kort afgezet, tot 15 cm boven de grond, om de struiken dichter vertakt te laten terug groeien. Dit moet in de winter gebeuren. Het is aan te raden om een houtkant om de 5 à 10 jaar af te zetten. Door deze verjongingskuur in fases uit te voeren (een strook om de 2 à 3 jaar) wordt het karwei lichter en de variatie in de houtkant groter.

Preventie tegen perving

Er is vroeger heel wat te doen over het gevreesde perving, ook wel bacterievuur genoemd. Indien een meidoornplant in je haag aangetast is door perving (je kan dit merken aan de bruinzwarte, als verschroeid uitziende takken), dienen de zieke plantedelen te worden verwijderd. De snoeischaar dient wel nadien ontsmet te worden (anders kunnen ook gezonde planten aangetast worden). De overblijvende gezonde meidoornplanten van de haag dienen gesnoeid te worden om bloei te voorkomen.

Het knotten van knotwilgen

Het is voor het onderhoud van een knotwilg zeer belangrijk dat hij regelmatig geknot wordt. Indien men dit niet doet, zullen na verloop van een twintigtal jaren de takken dusdanig dik geworden zijn dat ze van de boom afscheuren. Dikwijls splijt hierdoor de stam volledig open zodat de boom afsterft. Zo zijn de laatste jaren heel wat knotwilgen verdwenen uit het landschap.

Eén jaar na het planten zullen de eerste takjes verschijnen aan je knotwilgpoot. Alle jonge takjes onder de kruin dienen verwijderd te worden. De takjes op de kruin blijven behouden om het typisch uitzicht te krijgen van een knotboom.

6 à 8 jaar na de aanplant kunnen de takken voor een eerste maal geknot worden. Wacht je te lang, dan wordt het uitlopen van nieuwe loten bemoeilijkt. Knot je daarentegen te snel, dan put je de boom te snel uit, daar hij op de snijvlakken telkens opnieuw nieuw wondweefsel vormt.

Deze worden dan verwijderd tot zo dicht mogelijk tegen de stam. Dit knotten kan steeds om de 5 à 6 jaar worden herhaald en dient te gebeuren in de winter, bij een temperatuur hoger dan -3°C.

Bij het knotten kan je gebruik maken van verschillende werktuigen. De beste resultaten worden verkregen door het gebruiken van een hakmes of bijl. Niettegenstaande de minder gave vorm van de wonde, geneest deze snel en lopen er slechts een beperkt aantal scheuten uit. Bij gebruik van motor- of handzagen geneest de wonde minder snel en lopen er een groot aantal scheuten uit die elkaar verhinderen bij de groei. Die worden dan best uitgedund, waarbij het behoud van een 8-tal takken voldoende is.

Milieuvriendelijk verwerken van snoeihout

De Behaag Natuurlijk gemengde hagen komen het beste tot hun recht wanneer ze zo weinig mogelijk gesnoeid worden. Houtkanten en vogelbosjes kunnen ongesnoeid verwilderen. De strak geschoren hagen: beuk, haagbeuk, veldesdoorn en meidoorn en de doornloze haag worden één- of tweemaal per jaar geschoren. Minimale snoei in het najaar (jaarlijks of tweejaarlijks) voor bloesem- en bessenhaag en doornhaag. Knotwilgen dienen om de 5 à 7 jaar geknot te worden. Het snoeihout naar het containerpark brengen is een bijdrage leveren tot de afvalberg en is dus ondanks de composteerbaarheid toch minder milieuvriendelijk.

Hoe bestellen?

- Via onderstaand bestelformulier: breng het bestelformulier binnen bij de milieudienst van uw gemeente.
- Woont u in Antwerpen? Dan breng je het formulier binnen in het natuur.huis – steenstraat 25 – 2180 Ekeren.
- Via e- mail: mail uw bestelling door naar koen.vanagtmael@natuurpunt.be
- Via de site van Natuurpunt: download het bestelformulier via de site www.antwerpennoord.be
- Vergeet niet om duidelijk uw afhaalpunt te vermelden.
- Zorg ervoor dat uw betaling tijdig toekomt. Vergeet bij uw overschrijving de vermelding niet!
- Verdere informatie te bekomen bij uw milieudienst of bij Natuurpunt Antwerpen Noord.

Betalingen op rek nr 220-0340573-42 van Natuurpunt Antwerpen Noord vzw
Met vermelding “Behaag – naam – adres”

Afhaaldag op zaterdag 24 november van 9 tot 12 h. op volgende punten:

Antwerpen: Bomenbank – Antwerpsebaan 110 – 2040 Berendrecht

Kapellen: Containerpark - Kapelsestraat 235 – 2950 Kapellen

Wuustwezel: Gemeentemagazijn - Slijkstraat 5 - Wuustwezel

Schoten: Groendienst Schoten - Wijtschotbaan 16 - 2900 Schoten

Stabroek: Containerpark - Krekelenberg 30 – 2940 Hoevenen

Gelieve uw keuze duidelijk op dit bestelformulier te noteren aub

Bestelformulier

Naam:.....
 Straat:..... nummer.....
 postnummer..... gemeente.....
 e- mail / tel :.....
 afhaalpunt:.....

	omschrijving	aantal	prijs	totaal
1	Mussenpakket		6,50 €	
2	Mini mussenpakket		3,50 €	
3	Houtkant		6,50 €	
4	Houtkant natte grond		6,50 €	
5	Geschoren haag		12,00 €	
6	Doornhaag		12,00 €	
7	Bloesem-en bessenhaag		12,00 €	
8	Veldesdoornhaag		12,00 €	
9	Haagbeukenhaag		12,00 €	
10	Meidoornhaag		12,00 €	
11	Beukenhaag		16,50 €	
12	Vogelbosje		6,50 €	
13	Knotwilg per stuk		2,50 €	
14	Bosrank per stuk		4,00 €	
15	Hop per stuk		4,00 €	
16	Wilde Kamperfoelie per stuk		4,00 €	
17	Appel 'Jozef Musch'		23,00 €	
18	Appel 'Grenadier'		23,00 €	
19	Witte perzik (struik)		9,50 €	
20	Mispel		25,00 €	
			totaal	

natuurpunt

www.natuurpunt.be

De vereniging voor natuur en landschap in Vlaanderen

Deze organisatie wil een strijdbare vrijwilligersvereniging zijn die opkomt voor de belangen van de natuur en landschapszorg in Vlaanderen. De werkingsvelden bestaan uit:

- natuurbeheer: via aankoop en huur van reservaten worden natuurlijke pareltjes onttrokken aan verloedering door oprukkende verkaveling
- natuurstudie: wekelijks worden uitstappen in binnen- en buitenland ingericht met aandacht voor de natuur in al haar facetten
- educatie: cursussen over natuurthema's zoals vogelzang, grassen, paddestoelen, libellen, roofvogels, ... Geleide wandelingen in onze natuurgebieden
- beleidswerking: onze vereniging is zeer actief bij de beleidsvorming via participatie in overlegstructuren zoals gemeentelijke, provinciale en gewestelijke Mina-raden, Gecoro's, ...

Leden betalen jaarlijks 20 EUR. Daarvoor krijg je:

- 4 x per jaar **Natuur.blad**, het kleurrijke ledenmagazine met info over het natuurbehoud in Vlaanderen
- 4 x per jaar het **afdelingstijdschrift Natuur.ruimte**, met info over werking en activiteiten in de eigen regio
- Een welkomstpakket met **fiets- en wandelgids** met 33 uitgestippelde fietsroutes en wandelingen in de mooiste natuurgebieden van Vlaanderen en Wallonië
- Het pakket bevat ook een **CD met vogelgeluiden** met begeleidende commentaar
- **10 % korting in onze Natuurpuntwinkel**, die een volledig assortiment van natuurboeken aanbiedt naast optisch materiaal
- Je kan met je hele gezin deelnemen aan wandelingen met natuurgids in alle door Natuurpunt beheerde natuurgebieden
- Met je lidkaart geniet je bovendien korting bij A.S. Adventure, BEVER zwerfsport en Schoenen Torfs. (extra voorwaarde bij Torfs: breng een paar oude schoenen mee)

Meer inlichtingen, een proefnummer van het tijdschrift, lidmaatschap, ...? Wend je tot het hoofdkantoor in Mechelen via telefoonnr. 015/29 72 20 of via info@natuurpunt.be of richt je tot de plaatselijke afdeling: Natuurpunt Antwerpen Noord, tel. 03/541.58.25. (www.antwerpennoord.be)

Steun het natuurbehoud in je streek...
word lid van Natuurpunt !